

ספר

גילוח שערות וצפרניים

פרק א'

כבר כתבנו בשם הש"ס ומדרשים גודל חומר איסור בלורית — והוא השער שמגדלין יותר מדאי להתנאות בהן. כרם מבוואר בספרי קדושי עליון שלא להניח השער לגדל ביותר, ולקוצצן שהן דינין קשין. והא לך קצת מדכריהם הקדושים:

שערות הראש הן דינין קשים

ואחיזת כחות הטומאה

א כתב (במגיד משרים פרשת אמור) דגידול שיער אחוי על דינים, וכן איתא (בזוהר הקדוש חלק ג' דף מ"ח מ"ט) עיין שם.

ב וזה לשונו: (חלק א' מהרש"א בפא בתרא דף ט"ז בדבור המתחיל מן הסערה) שאין מן שמגדל ומצמיח בראש שער תמיד כמו אדם, והוא כי הנשמה אשר בראשו יותר משאר בעלי חיים דוחה למותרות החומר תמיד עד כאן לשונו.

קכא

ג וזה לשון האריז"ל (בשער המצות פרשת קדושים) דשערות הראש הם דינם קשים וצריכים לספרם. ואיתא (בראשית חכמה שער האהבה פרק י"א) כי שער הראש בפחור הם כוחות הדין וטוב לגלחם.

ד וזה לשונו (הגאון בעל התומים זכרוננו לברכה בספר תפארת יהונתן פרשת אמור) כי כל כוחות הטומאה או חזין בשיער על כן עשו היה איש שער ויעקב שפלו קודש היה איש חלק ולכך מצורע שנתדבקו בו חלקי טומאה צריך להעביר שיער, וכן הלויים בשהיו נכנסין לשרת היו צריכים להעביר כל השערות עד כאן לשונו.

ה ואיתא (ביוסיפין פרק ע"ו) מהדברים הרעים של יוחנן שר הפריצים ורעת אנשיו בירושלים שלמדו את אנשי ירושלים וגם מקצת העם ובחוריהם שיהיו מגלחים שער זקנם ויגולו שער ראשיהם עיין שם.

ו ועיין עוד באוהח"מ (על הפרי עץ חיים פנונת הספירה פרק ז') דאדם אחד (לבד מנזיר) אם ירצה לגדל שערו אדרבה אותו גידול שער פוגם לו כי שער האדם ומה גם בפחורתו מורה דין, (דף מ"א).

ז במשנה ברורה סימן כ"ז דשערות גדולות מעכבין הידוק התפילין על הראש (עיין שם).

ח הגאון הקדוש מורנו הרב אלימלך זצוק"ל, וזה לשונו: איתא בספרי קודש שצריך האדם ליהרר שלא לגדל השער כי הסטרא אחרא יש להם אחיזה בשערות והאדם צריך שלא

ליחן שום אחיזה להסטרטא אחרא נמצא דגם הגילוח הוא התחלה לעבדתו יתברך שמו (ליקוטי שושנה).

ט בפלא יועץ (אות גילוח) וזה לשונו: גילוח הוא מכלל כבוד שבת ויום טוב שלא ליכנס אליהם כשהוא מנווול ולפי סודן של דברים שהשערות הן בבחינת הדינין ראוי ליהרר מאד לגלח כל ערב שבת שלא לגרום רעה לעצמו לתת פח לזרים לשלוט עליו חס ושלום, עד כאן לשונו.

י בספר יסוד ושו"ש העבודה (שער ח') וזה לשונו: גם יזהר האדם מאד שלא לגדל פרע שער ראשו יותר מדאי אלא יגלחם בכל ששה או שבועה שבועות עד כאן דבריו.

* * *

גילוח שערות עש"ק

פרק ב'

א הלכה פסוקה בשולחן ערוך (אורח חיים ר"ס) דאם היו שערות ראשו גדולות מצנה לגלחן, והטעם פדי שלא יכנס לשבת כשהוא מנווול (עבודה זרה ריש פרק אלו מגלחין, משנה ברורה שם).

ב בדאפשר מגלחין ערב שבת קדש דוקא שיהא מינכר לכבוד השבת (עיין ב"ח, ט"ז, ומ"א, רש"ל, גר"ז, משנה ברורה, פ"ה החיים, — סימן ר"ס).

קכג

זמן גילוח

דעת הט"ז שלא לגלח ביום ה' (ט"ז סימן ר"ס) אכל כל הפוסקים חלקו עליו ומתירין גם ביום ה' (עיין שיירי פנסת הגדולה ותורת שמואל, ותו"ש ג', ומחצית השקל, ובאר היטב א. להגר"ז אות א', וכן נראה מהשמטת המשנה ברורה) וכבר העידו הפוסקים דסוגיין דעלמא שאין חוששין לזה וכפשיט איזה סיבה מלגלח ביום ו' מגלחין יום ה' (כה"ח ר"ס ט"ו).

(ובענין ר"ח ע"י לקמן דיני נטילת צפרניים אות ה')

גילוח מעכו"ם:

ג טוב שלא לגלח על ידי עכו"ם שלא לאתערבא צולמא דידי' בצולמא דעכו"ם (משנת חסידים פרק ה' אות ב')

יכוון לקיום המצוה:

ד כשאדם מסתפר יכוין לקיים מצות "לא תקיפו פאת ראשכם", "ולא תשחית זקנד" והם שתי מצות בפאת הראש אחת מפאן ואחת מפאן, וה' מצות בפאת הזקן כמ"ש בגמ' שחייב על כל אחת ואחת, וגם יכוין שהוא מספר שער ראשו להיותו דינין חקירין (שער המצוות להאריז"ל — פ' תצא).

ה ויכוין עוד לקיים מצות "ויבחוקותיהם לא תלכו; ולא ילבש גבר, וכפשהווא מסתפר ערב שבת קודש וערב יום טוב יכוין שמסתפר לכבוד שבת או יום טוב (כפ' החיים רל"ב ט"ו).

ו ובספר יסוד ושו"ש העבודה (שער ח') וזה לשונו: ניאמר לרופא בעת הגילוח שמור לי את הפאות שלא תגלחם וכזה מקיים מצנת לא תעשה של גילוח הפאות, וגם ראוי לקבל על עצמו בעת התגלחות מצנת לא תעשה של לא תשחית פאת זקניך ויחשוב במחשבתו: לא אניח לרופא לגלח זקני בשביל שלא אעבור מצנת לא תעשה זו שציוני הכורא יתברך שמו, עד כאן לשונו.

ובספר ישועות חכמה (סימן ע"ב אות י"א) וזה לשונו: וטוב שיאמר בפירוש להמגלח בעת הגילוח שמור לי הפאות והזקן שלא תגלחם, וכן פשהוא מסתפר — ובשעה שאומר יחשוב לקיים מצות הנזכר לעיל, עד כאן לשונו.

ז בספר פלא יועץ (אות גילוח) וזה לשונו: ואני נוהג לומר קודם הגילוח: לשם יחוד קודשה בריך הוא ושכינתיה הריני מוכן לגלח שערות ראשי לכבוד שבת ואני מוכן להזהר מלהקיף פאות הזקן לקיים מה שאמרה תורה, לא תקיפו פאת ראשכם, ולא תשחית פאת זקנך, הכל באשר לכל לעשות נחת רוח ליוצרינו, ולתקן הדברים בשורשן במקום עליון, ויהי נועם וכו'.

פֶּרֶק ג' נטלת צפרניים

זמנה:

(היות וגם זה שורשו מאתרא דדינא כמו שערות ראוי להסמיכן וגם מפני שאין הלכותיו ידועין לכל).

א מצנה לגלח הצפרניים בערב שבת קדש (אורח חיים סימן ר"ס ס"א).

ב יש נזהרין שלא לקצוץ צפרני ידים ורגלים ביום אחד מפני חשש סכנה (מגמ' משלי, מ"א, גרז' א"ר, עו"ש תורת שמואל משנה ברורה). וקשה לשכחה — יסוד ושורש העבודה, ויש מקילין (בשערי תשובה ב' העתיק מהחיד"א במחזיק ברכה ד' דמאחר דבשער הפנונות כתב פי שהאריז"ל לא היה חושש לזה ליכא למיחש למידי, ובברכי יוסף ה' כתב שכן פשט המנהג ואין גם אחד נזהר בזה כלל עיין שם).

ג יש שכתבו שלא לקוץ אלא בערב שבת או ערב יום טוב, וקוצצין מן הרגלים ביום ה' ומן הידים ביום ו', (מ"א גר"ז, מ"ב שם, ולפמ"ש באות ב' הנ"ל שרי ביום אחד).

ד ביום ה' מקפידין שלא ליטלן (לכד מרגלים, כנ"ל) מפני שהצפרנים מתחילין לחזור ולצמוח ביום ג' לגילוחן ואם פן אין זה תיקון כבוד שבת שחזור לצאת, (מטה משה בשם ספר הגן, ט"ז בשם רש"ל, אליהו רבה, הגר"ז ב' משנה ברורה ו').

ה יש מקומות שאין מגלחין (השערות) ואין נוטלין הצפרנים אפילו כשחל בערב שבת קודש מטעם צוואת ר"י החסיד (מגן אברהם שם, ומשנה ברורה שם, כנסת הגדולה, בהגהת בית יוסף, כף החיים י"ב, ויסוד ושו"ש העבודה ש"ח, ועיין מה שכתב החיד"א בשאלות ותשובות יוסף אומץ סימן ל"ז אות ד' בשם ב' גדולים שהיו נוהגין בשערות ולא בצפרנים, וכן נראה בהגר"ז להמעין היטב, עיין שם).

וכשחל ערב שבת קודש בראש חודש יסתפר ביום ה' ויכוזב לכוזב שבת (כף החיים י"ב בשם האחרונים), דבר נפלא מאד בספר אורח חיים (ספינקא) בשם הרב הקדוש מהר"מ מאפסטא (בעל אור לשמים) זכר צדיק לברכה, שמי שקוצץ הצפרנים בערב שבת קודש וגומר הפרשה שמו"ת קודם חצות היום בערב שבת, מוכטח לכל השבוע שלא יבא לידי עבירות חמורות ורחמנא ליצלן, עיין שם.

* * *

סדר הקציצה:

ו יש מקפידין שלא ליטול הצפרניים בסדרן, אצבע אחר אצבע הסמוכה לה מפני שקשה לשכחה — ולקבור בנים — ולעניות, אלא מפסיקים בין אצבע לאצבע אחרת שאינה סמוכה לה, ומתחילין ליטול בשמאל בקמיצה דהיינו באצבע רביעית הסמוכה לזרת, ובימין באצבע דהיינו באצבע השנייה הסמוכה לגודל ונמצא הסימן לסדרן בדאג"ה בימין, ובשמאל דבהג"א, ויש מלעיגים על זה, ומכל מקום טוב לזהר לכתחילה (לשון הגר"ז אות ג' ומקורו במגן אברהם, וכן דעת

קכז

משנה ברורה סק"ח, ועיין בט"ז סימן קטן ב' בשם מטה
 משה בשם מהר"ם וכן כתב בשם האריז"ל שלא היה נוהג,
 ואף על פי כן כתבו הפוסקים וכן בפלא יועץ — גילוח —
 ליזהר).

ז ואפי' בשני צפרנים פסדרן יש סכנה (אליהו רבה בשם
 שבילי אמונה).

ח בספר יסוד ושורש העבודה (בצנואה סימן כ"ט) בנה
 הלשון: בעת שקצצתי הצפרנים בכל ערב שבת קודש אמרתי
 בנה הלשון: אני קוצץ הצפרנים לשם יחוד קודשא בריך
 הוא ושכינתיה וכו', פדי שלא אכנוס לשבת קודש מנוול
 בצפרנים גסות, ובעת שהשלכתי אותם באש אמרתי בנה
 הלשון: יוצרי ובוראי תתברך שמו אני משליך הצפרנים באש
 כפי שהוזהרתי מאמר חכמינו זכרונם לברכה שורפן חסיד
 לקיים מצות עשה ולא תעשה שציויתנו בתורתך, שאל אביך
 וגו' ולא תסור מן הדבר וגו'.

מקום הקציעה: עיין עץ חיים (שער ל"א פרק ב')
 למורנו רבי חיים וויטאל זכר צדיק לברכה, וזה לשונו: ומה
 שהוא (מהצפורן) פנגד הבשר הוא בתכלית הזכות, אבל מה
 שעודף מן הצפורן יוצא לחוץ מפנגד הבשר של האצבע זה
 צריך לחתוך אותה כי שם נתלים החיצונים ויונקים בתכלית
 וזה שנאמר בזהר וכו' לכן עגשו של המגדל צפרניים קשה
 מאד, עיין שם (פ"ה החיים ריש סימן ט').

התנהגות בצפרניים שנקצצו:

ט איתא בגמרא (נדה י"ז) השורף צפרניים חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשע, שמא תעבור עליהן אשה עוברת ותפיל ולדה, עד כאן, (וביאורו בבאר היטב שם).

י מיהו אין בבחן להזיק רק במקום שנפלו אבל במכבד להו במכבדת וזורקן חוץ לאותו מקום אין לחוש (שם, גר"ו, משנה ברורה).

יא ועל כן אם חתך בביתו ונפלו מידו קצת צפרניו יכבד אותו המקום ויזום ממקומם ושוב לית לן בה, ובאלהו רבה כתב דאפשר בעינן דוקא השלכה חוץ לחדר (משנה ברורה שם).

יב לא יקוץ על בגדיו ולא ילקטם שם כי גורם רעה לעצמו (רוח חיים ריש סימן א.) וכן לא על שום בגד (פלא יועץ — גילות) אלא על גזיר הנזרק עמו.

* * *

לחתוף דבר אחריה:

יג נהגו קצת לחתוף איזה דבר אחר הנטילה משום חומרא (תולדות שמואל אות ב') ובמקומינו אין אחד נוהג כן (מחזיק ברכה ה', שערי תשובה רנ"א).

יד ובטעמי המנהגים (רנ"ג) דאיתא בנדה י"ז דאי קץ איזה דבר אחר נטילה אינו מזיק, והעולם נוהגין לעשות תרתי לטיבותא לחתוף איזה דבר וגם לשרפן.

קבט

טו וברש"י (בתנ"ך הישן ירמ' י"ז פ"א) שיחתוך מג' או ד' קרנות השלתן ונקא שיהיו עדות שאכל בנטילת ידים ונקיות ידים. (עיין שם עוד מה שכתב דברים נסתרים).

טז הגאון הקדוש מקאמאנא (בספר עצי עדן על משניות) נזיר פרק ו' דאסור לשרוף שער אדם או צפרניים אלא אם כן מערב בהם איזה דבר שלא יזיק לו דרכיה דרכי נועם עד כאן.

אמירת דבר שבקדושה:

יז בשאלות ותשובות מהרש"ם (חלק ד' סימן קמ"ח) דבשומע ברכה או קדיש אומר אמן, וגם הרהור דברי תורה שרי.

נטילת ידים אחריה:

יח צריך ליטול לידים אחר נטילת הצפרניים ומי שאינו עושה כן תלמודו משתכח ואם אינו תלמיד חכם בא רחמנא ליצלן לידי עבירה (עין אורח חיים סימן ד' סעיף ח"י ובאליהו רבה שם).

חיובו בכל ערב שבת קודש: מצוה לגלח הצפרניים בערב שבת קודש (שולחן ערוך ר"ס).

יט איתא במדרש מעשה בחסיד אחד שנפטר ונראה לתלמידו בחלום וראה התלמיד שהיה לו כתם במצחו, ושאל לו מפני מה היה לך כך, והשיב לו מפני שלא הייתי נזהר לקצץ את הצפרניים בכל ערב שבת קודש (מוכא ביסוד ושורש העבודה שער ח).

כ בסימן קס"א העתיקו האחרונים משל"ה: וראוי לכל אדם שינהוג כל ימיו ליטול צפרניו כל ערב שבת שלא יבא לידי שאלת חציצה (עיין משנה ברורה ופך החיים שם).

כא ועוד טעם ליטול בכל ערב שבת קודש שמא יפגס תחת הצפורן דבר איסור ויכשל כשיתערב בהאכילה (ספר חסידים ג"ח).

גודל הגרעון בגידול צפרניים גדולים:

כב בפלא יועץ (גילוח) נוה לשונו: גילוח צפרניים מכבוד שבת ויש לזהר מאד ליטול בכל ערב שבת קודש אי משום כבוד שבת ואי משום שאם הם גדולים קצת עד שמקפיד עליהן הם חוצצים לנטלת ידיים, ונמצא שפרכת נטילת ידיים שמכרף לכטלה — ומבטל מצות נטילת ידיים — ואוכל פת בלי נטילת ידיים — ולפי סודן של דברים שגם הצפרניים הם בבחינת הדינין ראוי לזהר מאד שלא לגדל לא צפרני הידים ולא צפרני הרגלים פי מלבד שטוב הדבר כשאנו טובלין לטהרה שנעשה המצנה פתיקונה ונבדוק עצמנו מחוצצי טבילה... עוד בה שצריך להקפיד מאד מאד להעביר אחיזת הקליפות מעליו ולא כמנהג העולם שאין חוששין רק על צפרני הידים עד כאן לשונו.

כג דבר גדול משמיענו בעל פלא יועץ דאיכרא דקי"ל (סימן פ"ח) שלא לחוש לחציצה במיעוט בטבילת אדם, מפל מקום כינון דלכתחילה מהדרין שלא יחצוץ וכינון דמבואר ביורה דעה שצפרניים הגדולים קצת חוצצין על כן יש טעם גדול להדר לקצץ צפרני רגלים מזמן לזמן כמו של ידים.